

Un cavalló de garbes

(ALDC, IV, 827. Un cavalló. Nombre de garbes per cavalló)

Un cavalló és un ‘munt de garbes, generalment de deu a dotze, però que varia en nombre (a voltes si les garbes són de civada, sègol o ordi), munt que es forma així com van segant i es deixa enmig del camp per a ésser carregat després en haver de garbejar’; per a altres valors del mot, veg. mapa 561 i PALDC, II, mapa 264. El mot és resultat d’una “animalització” d’aquesta pràctica tradicional que li ha conferit noms d’animals, el cavall en el nostre cas (veg. oc. *ase*, *vaca*; cast. *porcacho*; cf. Rohlfs, 1966: 77).

Cavalló prové del llat. vg. *CABALLIONE, der. de CABALLU, que significava ‘cavall de feina; cavall castrat’, però que en baix llatí va perdre aquests semes per a substituir el cl. EQUUS que només va deixar resultats en el femení (ĒQUA > *egua*). *Cavalló* és el significant més estès, amb les var. *cavaió*, amb [j] < -LLJ-, *cavaó* 70, 74, 78, amb grau zero de la iod, *cavó* 70-72, amb reducció del hiat; *gavalló* 25, 26, 29, 31, usat per Verdaguer (cf. Veny, 2006 d), *gavaió* 22, 26, 34-36, 42, 43, 47, 52 i *gavió* 32, amb sonorització de la velar inicial, potser per atracció de *garba*, que és el nucli de *garbera*, d’àrea notable, i els der. *garberada* 59 i *garberó* 8 (veg. mapa 534).

La resta de mots, generalment més locals, coneixen la seva motivació en la idea de:

1) ‘munt’: *mola* 2, 163; *munt de garbes* 3 i el der. *muntó* 155, 159; *pila* 116 (*pila de dotzena* 67) i el der. *apilat* 167; *monjoia* 37 (var. *monxoia* 102, 108), extensió semàntica de “munt de pedres posat com a marca, compost de *mont* ‘turó’, ‘pila’, en memòria dels senyals de pedres que posaven, tot llançant crits de *joia*, els croats i els romeus, dalt del primer cim des d’on veien Jerusalem o altre terme de llur pelegrinatge” (DECat); *serrera* 13, der. de *serra*; per a *sell* 41, *sellà* 125, 130-132, 134, 137, 138, *sellar* 139, 151, 177, 183, *seller* 178, *sellat* 105, *saió* 35, veg. mapa 534;

2) ‘nombre de garbes’: *sisena* 101, 104, de sis garbes; *novena* 105, 115 (der. *novenal*, que comprèn tres munts de tres garbes [111], nou garbes [116, 122], nou “faixos” [118], o *nomenal* 124, amb equivalència acústica [b] = [m], com *escabot* > *escamot*); *dotzena* 24, 59 (o *dotgena* 67), de dotze; *setzena* 30, de setze; *devuitè*, de divuit “faixos” 118 o dos novenals 122; *trinal* 190 ← cast. *tresnal* (< *trecenal*); *parella* 148, de dues garbes;

3) ‘disposició’: *creu* 12 (“deu o dotze garbes posades en creu”; “té forma de creu” 109; “creuada” 32); *rastell* 60, de RASTRUM ‘rascle; rascle estirat pels animals’, encreuat amb RESTIS ‘rest, corda gruixuda; enfilall d’objectes’; *renquera* 151, der. de *reng* ‘filera’ (< fràncic HRING ‘cercle; fila’), “fa un rengle i no un munt” que és l’origen de *rem* 135 (“de cinc o sis gavelles”) a partir del plural (*rengs* > *rens* > *rems*, per ultracorrecció > sg. *rem*); *galera* 63, per semblança amb la sèrie de rems del vaixell;

4) ‘càrrega d’atzembla’: *càrrega* (var. *carrega* 131, conversió en mot paroxíton), “comprèn tres costals, que és la quantitat de garbes que posen al llom d’un animal” (172), *carga* 99, 102, 106-108, 111, 125, 130 (var. *carga de garbes* 157; *carga vigatana* “de vuit feixos” 111); les dues, *càrrega* i *carga*, són variants antigues, la segona usada més correntment com a ‘unitat de mesura’; *costal* “entre dues i cinc garbes” 172;

5) ‘feix’: *feix* 58, 154 (< llat. FASCE), der. intensiu *feixina*.

Trilló 145 podria ser una evolució de **trillaó* (-aó < -ATIONE) ‘el que s’ha trillat, batut’, der. de *trillar*.

Tant *cavalló* com *garbera* tenen una distribució àmplia per tot el domini, mentre que *feixina* i *càrrega/carga* ocupen punts occidentals.

Cavalló és el mot normatiu des del DG_I, 1932.